

МАТЕРІАЛИ ДО ІСТОРІЇ СЕЛА АЛТИНІВКА

Цінним джерелом до вивчення історії тих чи інших регіонів, населених пунктів є їхні описи за різні хронологічні періоди. І чим детальніший опис, тим більше інформації ми можемо використати для відтворення історичного минулого краю. Мета, з якою складалися описи була неоднаковою, вона визначала і його інформаційне наповнення. Якщо особу нагороджували за службу (військову чи цивільну), даруючи їй земельні наділи або населені пункти, то їхній опис містився або безпосередньо в тому документі, яким затверджувалося таке «пожалування» (гетьманський універсал, царський указ і т.п.), або додавався до нього. З кінця XVIII ст. і протягом майже всього XIX ст. в Російській імперії з'являється ціла низка різноманітних описів (історико-статистичних, військово-статистичних, топографічних та ін.), які містять дані про цілі регіони – повіти, губернії, намісництва. Велика їх частина була опублікована. Основна мета більшості з них – надати максимально повні відомості про всі території, що входили до складу імперії для більш ефективного і раціонального управління ними. В цілому дослідження багатьох проблем регіональної історії без вивчення матеріалів (як опублікованих, так і досі не оприлюднених), що містять описи окремих населених пунктів чи інших територій вбачається завданням безперспективним.

У Конотопському краєзнавчому музеї ім. О.М.Лазаревського зберігається документ 1760 р., складений у зв'язку з пожалуванням імператрицею Єлизаветою I гетьману К.Г.Розумовському м.Батурин та м.Почеп з їхніми повітами. Ці території свого часу здебільшого перебували у власності О.Д.Меншикова [2]. Тут містяться досить детальні описи 21 населеного пункту.

Сам документ являє собою переплетену книгу збільшеного формату у розтрісканій від часу шкіряній обкладинці. Обсяг книги становить 160

аркушів (вступна частина подається на непрономерованому аркуші, а всі інші пронумеровані від арк.1 до арк.159). Текст здебільшого розбірливий, але деякі слова нами не були прочитані з причини нерозбірливості почерку осіб, які створювали цей документ. Папір жовтувато-сіруватого кольору. Дана збірка матеріалів створювалася кількома особами, про що свідчать декілька варіантів почерків. Доручення скласти ці описи було покладене на статського радника П.Шишкіна та підполковника О.Семенова.

У даній публікації ми представляємо лише опис села Алтинівка. Це останній населений пункт, опис якого увійшов до згаданого вище документа. Він один з найменших за обсягом і займає аркуші зі зворотнього боку 157 до 159 включно [2, арк.157зв-159].

Саме с.Алтинівка відоме з першої половини XVII ст. З кінця 50-х років XVII ст. воно відносилось до Кролевецької сотні Ніжинського полку. З вересня 1781 р. до 1796 р. перебувала у складі Кролевецького повіту Новгород-Сіверського намісництва. З 1796 р. – у складі Глухівського повіту Малоросійської губернії. Після подальших адміністративних перетворень знову відійшла до Кролевецького повіту, тепер вже Чернігівської губернії, і стала волосним центром. Нині Алтинівка – центр сільської ради Кролевецького району Сумської області [1, с.348; 4, с.76, 182, 203, 206, 296].

Існує досить детальний опис с.Алтинівка. Він був складений значно раніше, ніж пропонований нами. У 1726 р. була проведена ревізія м.Батурина та всіх населених пунктів, що перебували у віданні т.зв. батуринської ратуші. У рамках цієї ревізії 18 січня 1726 р. був складений і опис с.Алтинівка, який дійшов до нас на арк.238-250 матеріалів ревізії, що зберігаються нині у колекції Чернігівського історичного музею ім. В.В.Тарновського [3, с.104].

У пропонованому нами описі наводяться усі заселені подвір'я з хатами Алтинівки, називаються їхні володарі та члени їхніх родин. Названі також усі незаселені місця (т.зв. "место пустое" або "место в пусте"). Укладачі цього документа навіть назвали колишніх мешканців незаселених місць на момент складання опису. З даного джерела видно, хто з жителів села яким майном

володів – худобою, землею тощо. Але слід зауважити, що, можливо, не всі дані були включені до цього опису. Оскільки у переважній більшості інших населених пунктів, інформація про які була вміщена до даного документу, на відміну від Алтинівки, наводяться значно детальніші відомості про земельні угіддя, худобу, господарства в цілому, якими володіли жителі цих поселень. Тому виникає думка про те, що дані про жителів с.Алтинівка були зібрані і наведені в описі не в повній мірі. Пропонований опис містить відомості про жителів Алтинівки, їхнє майно. Згадуються тут винокурня І.Сніжка, шинковий двір, де мешкав С.Шинкарь, церква св. Козьми та Даміана.

1. Історія міст і сіл Української РСР. Сумська область / Гол. ред. кол. П.Т.Третьяков. – К.: Ін-т історії АН УРСР, Гол. ред. Укр. рад. енцикл. АН УРСР, 1973. – 696 с.

2. ККМ ім. О.М.Лазаревського. - №ПП-I-72. – 160 арк.

3. Ситий І.М. "Мазепина книга" // http://www.siverlitopis.cn.ua/konf/muz_tarn/skarb_3.pdf - С.100-107.

4. Сумщина від давнини до сьогодення: Науковий довідник / Упорядн. Л.А.Покидченко; Редкол. Л.П.Сапухіна (відп. ред.) та ін. – Суми: Вид-во "Слобожанщина", 2000. – 384 с., іл., карти.

село Алтиновка

двор Есипа Коваля, у него жена Мотра, сын Свирид, дочерей две;

двор Клима и Левка Буденков, у Клима жена Васка, сыны его Олекса и Омелко, волов пара, у Левка жена Марина, лошадей одна, братья же их Иван и Андрей, да мать их Настя живут особливим двором, у Ивана сын Дмитро, лошадей четверо, у Андрея жена Оришка, сын Мирон;

место в пугте, на коем и хата пугстая ж, где жил Устин Ященко;

место в пугте, где жил Калко Ященко;

место в пугте, где жил Степан Дух;

хата в пугте, где жил Степан Безпалый;

двор Лукяна и Хома Епиков, у Лукяна жена Маруся, дочь одна, поля на три дня¹, у Хома жена Варка, сыны Тимош и Иван;

место в пугте, где жил Тимош Коваль;

место пугтое, где прежде жил Трохим Рудь;

двор Яремы Игнатенка, живет внук его Михайло, у него жена Феска, дочь одна, лошадь одна, поля на два упруги², другая хата в пугте;

место пугтое, где прежде жил Дмитро Крупенок;

на том месте, где прежде жил Илля Бондарь, живет козак Василь Сухавей;

двор Пилипа Смойленка, у него жена Гапка, сын Пархом, другая хата в пугте;

двор Грицка Пущенка Шевца, который отобран от козака Снежка;

место Степана Головка;

место посполитого Карпа Горбуця, на коем месте устроено козаком Иваном Снежком, винокурню и амбар от него Снежка отобрано;

место в пугте, где жил Петро Крупенко;

двор Ивана Крупенка, живет сын Павел Крупенко, у него жена Гапка, дочь одна;

двор Яремы Шеляжка, живет козак Яков Свечкарь;

место Филона Ихваненка;

место в пугте, где жил Мартин Дудун;

двор Алексея Бондара, у него жена Гапка;

место пугтое, где прежде жил Андрей Коваль;

двор Антона Сежина, у него жена Гапка;

двор Мартина Шевца, у него жена Мария, сыны Василь и Семен, лошадь одна;

на том месте, где прежде жила Хомиха Подобрейка вдова, живет козак Яков Илленко, племянник ее Пархом Подобрей живет на особливом дворе, жена его Гарпина;

место пустое, где прежде жил Яцко Шаповал, оное место под козаком Иваном Кулешем, в конце огорода козака Якова Черноплата;

место пустое з садом, где жил Иван Пушин, зять Швец, оное место в конце огорода козака Яршали Прадки, а сын его живет у козака Ивана Снела;

место в пусе Грицка Гуляя под козаком Билобрувкою, а сын его Гуля Грицко живет особливым двором, жена его Гапка, сын Олифир, дочь одна;

на том месте, где прежде жил Прокоп Ковтунец ныне устроил хату козак Герасим Черноплетенко, которая еще в пусе;

место в пусе, где прежде жил Иван Луцай;

место пустое, где прежде жил Костюк Щербина;

место в пусе, где прежде жил Герасим Бондаренко, оным владеет посполитый Иван Постернак, жена его Маруся, дочерей две;

место пустое, где прежде жил Иван Миронец;

двор Грицка Бороденка;

двор Гаврилы и Корнея Севериненков, у Гаврилы жена Параска, сын Герасим, дочь одна, поля на два дня, у Корнея жена Водя, сын Михайло, дочь одна;

двор Олексы Петранка, он же и Наконечный, жена его Маруся, дети Василь, Павел и Иван;

двор удовы Гапки Бабиченковой, у нее сын Федор;

место в пусе Евфима Холода против Павла Крупени;

двор шинковый дяковских, в нем живет Семен Шинкаръ;

При оном селе церков Козмы Дамияна³.

¹Площа орного поля визначалася днями з розрахунку на 1 десятину 1 1/3 дня. Таким чином наділ на 7 днів приблизно дорівнював 5 десятин і 600 сажень. Така міра використовувалася з огляду на те, що за 1 1/3 дня можна було зорати 1 десятину землі.

²Упруг – міра площі. Становила 0,25 десятини. В одному дні було три упруга. Звичка рахувати упругами пов'язана з необхідністю перепрягати коней чи волів для відпочинуц або годування три рази на день.

³Церква св.Козьми та Даміана – дерев'яна церква, побудована у 1691 р. Пізніше, у 1829 р. на її місці коштом місцевих козака Лук'яна Федченка, поміщика Михайла Бутовича та священника Христофора Вербицького була закладена кам'яна церква Покрови Богородиці.